

رمضان، بهار انتظار

<"xml encoding="UTF-8?">

مقدمه

ماه خدا با برکت، رحمت و مغفرت الهی به بندگان خدا روی می آورد و همگان را به مهمانی خدا فرامی خواند؛ ماهی که روزهایش بهترین روزها، شبهایش بهترین شبها و ساعت هایش بهترساعت هاست؛ (1) ماهی که در لحظه لحظه اش خدا جاری است و هرآنش سرمایه ای است که باید چون جان پاسبان داشت و آن را براحتی از کف نداد.

مگر می توان غیر از ماه مبارک رمضان، ماهی را پیدا کرد که یک شب از شبهای آن ارزشی فزونتر از هزار ماه داشته باشد؟ (2)

مگر می توان غیر از این ماه، ماهی را سراغ گرفت که در سرتاسر آن درهای بهشت بر روی مردمان گشوده و درهای دوزخ بر روی آنان بسته باشد؟ (3)

مگر می توان ماه دیگری را نشان داد که در آن نفس کشیدن حکم تسبیح و خوابیدن حکم عبادت داشته باشد؟ (4)

پس بیایید قدر این ماه را بیشتر بدانیم و پیش از آنکه لحظه های ارزشمندش سپری شود از چشمه سار جوشان آن خود را سیراب کنیم.

رمضان، بهار قرآن و بهار دعا و مناجات به درگاه پروردگار بی نیاز است. در هیچ ماهی به اندازه ماه مبارک رمضان دعا، مناجات، ذکر و نمازهای مستحبی وارد نشده است. هر روز آن، دعایی خاص و هر شبش نماز و ذکر ویژه خود دارد.

اما رمضان، بهار انتظار نیز هست؛ چرا که در دعاها و مناجاتهای این ماه به همان اندازه که روح بندگی و تضرع به درگاه خداوند و طلب آمرزش و رستگاری از او موج می زند؛ روح انتظار و امید فرارسیدن دولت کریمه اهل بیت، (علیهم السلام)، نیز جاری است.

با بررسی اجمالی اعمال ماه مبارک رمضان روشن می شود که علاوه بر تضرع و بندگی در پیشگاه خالق هستی دو موضوع دیگر نیز در مجموع این اعمال مورد توجه جدی قرار گرفته است؛ که عبارتند از:

1- نقش امام و حجت الهی در جهان هستی؛ 2- انتظار و آمادگی برای ظهور دولت کریمه اهل بیت، (علیهم السلام).

در اینجا برای روشنتر شدن موضوع به برخی از دعاها و مناجاتهایی که این دو موضوع در آنها تجلی یافته است، اشاره می کنیم.

1. نقش امام و حجت الهی در جهان هستی

در اعتقاد شیعه امامت تنها به امور شرعی و اعتقادی مردم و یاحتی امور اجتماعی و سیاسی محدود نمی شود، بلکه امام به عنوان حجت خدا در عالم تکوین نیز نقش داشته و واسطه فیض الهی به بندگان است. به عبارت دیگر آنچه که خداوند در عالم هستی مقدر فرموده از مجرای امام و حجت عصر بر مردم جاری و ساری می شود. و از این رو است که در زیارت جامعه کبیره، که از امام هادی، (علیه السلام)، نقل شده خطاب به ائمه معصومین، (علیهم السلام)، عرض می کنیم:

«... بکم فتح الله و بک یختم، و بکم ینزل الغیث و بکم یمسک السماء ان تقع علی الارض الاباذنه و بکم ینفس الهم و یکشف الضر و...» (5)

... خداوند، {هستی را} به وسیله شما آغاز کرد و به وسیله شما {نیز} به انجام می رساند. او به وسیله شما باران را نازل می کند و به وسیله شما، تا زمانی که خود اراده کند، آسمان را از اینکه بر زمین فروافتد، نگاه می دارد و هم به وسیله شما غم و اندوه را برمی دارد و سختیها را برطرف می سازد. و یا در زیارت مطلقه حضرت اباعبدالله، حسین بن علی، (علیهما السلام)، که از امام صادق، (علیه السلام)، نقل شده، خطاب به آن وجود مقدس و دیگر ائمه هدی، (علیهم السلام)، می گوییم:

«... ارادة الرب فی مقادیر اموره تهبط الیکم و تصدر من بیوتکم.» (6)

اراده پروردگار در همه آنچه اومقدر داشته به شما محول شده و ازخانه های شما صادر می شود. با توجه به این بینش و این اعتقادنسبت به امامان معصوم و حجت های الهی، (علیهم السلام)، است که شب قدرمفهوم می یابد؛ شبی که فرشتگان و روح به اذن پرودگار خویش «کل امر» یا برنامه یک ساله جهان هستی را بر کسی که از سوی خداوند به ولایت برگزیده شده عرضه می دارند. چنانکه در روایتی که از پیامبر اکرم، (صلی الله علیه و آله)، نقل شده آمده است:

«امنوا بلیلة القدر، فانه ینزل فیها امرالسنة و ان لذلك ولاة من بعدی علی بن ابی طالب و احدعشر من ولده.» (7)

به شب قدر ایمان بیاورید همانا دراین شب امور یک سال (همه آنچه دریک سال واقع می شود) نازل می گردد و برای این موضوع پس از من پیشوایانی وجود دارند که عبارتند از:علی بن ابی طالب و یازده تن از نوادگان او. بنابراین، ماه مبارک رمضان که شب مقدس قدر را در خود جای داده است فرصت مناسبی است برای توجه دادن

مردمان به جایگاه برجسته حجت‌های الهی، (علیهم السلام)، به طور عام، و امام عصر و حجت زمان، (علیهم السلام)، به طور خاص، در عالم هستی و یادآوری وظیفه ای که آنان نسبت به این واسطه های فیض خداوندی دارند.

مرحوم مجلسی، قدس سره، در بیان اعمال ماه مبارک رمضان می گوید:

از جمله وظایفی که در هر شب (ماه رمضان) مقرر شده این است که بنده در آغاز هر دعای نیکو و در پایان هر عمل پسندیده آن کس را که جانشین خداوند، جل جلاله، در میان بندگان و سرزمینهای او می داند، یاد کند؛ زیرا آن جانشین عهده دار همه نیازمندیهای روزه دار است؛ از خوراکی و آشامیدنی او گرفته تا همه آنچه که او در نظر دارد؛ یعنی همه اسباب و وسایلی که در اختیار جانشین پروردگار بزرگ (رب الارباب) است. همچنین هر روزه دار وظیفه دارد که آن جانشین خدا را، به آنچه که شایسته مانند اوست، دعا کند؛ و معتقد باشد که خداوند، جل جلاله، و جانشین او بر او منت گذاشته اند که چنین جایگاه و منزلتی را به او بخشیده اند. (8)

مرحوم مجلسی پس از این عبارت روایتی را از «ابن ابی قره» نقل می کند که در آن به نقل از صالحین، (علیهم السلام)، چنین آمده است:

در شب بیست و سوم ماه رمضان، ایستاده و نشسته و در هر حالی که هستی، و همچنین در تمام این ماه و به هر صورت ممکن، بلکه در تمام مدت روزگارت، پس از بزرگداشت نام خدای تعالی و درود و صلوات بر پیامبر و خاندان او بگو:

«اللهم کن لولیک القائم بامرک، محمد بن الحسن المهدی علیه و علی آباءه افضل الصلاة والسلام، فی هذه الساعة و فی کل ساعة، ولیا و حافظا و قائدا و ناصرا و دلیلا و مؤیدا حتی تسکنه ارضک طوعا و تمتعه فیها طولا و عرضا....»

خداوند، ولی و برپاکننده امرت، محمد، زاده حسن، مهدی را، که برترین درووها و سلامها بر او و پدرانش باد، در این ساعت و در همه ساعتها، سرپرست، نگهدار، راهبر، یاور، راهنما و پشتیبان باش تا او را {نه از سر زور بلکه} به اختیار {مردم} در زمین جایگاه بخشی و او را در درازا و پهنای زمین بهره ور و کامران سازی. (9)

با توجه به آنچه که گذشت بر همه ما لازم است که در فرصت به دست آمده در ماه مبارک رمضان از یک سو به نقش و جایگاهی که حضرت بقیه الله الاعظم، ارواحنا فدا، به عنوان حجت خدا و امام عصر در سراسر جهان هستی و در زندگی همه انسانها دارند، توجه کنیم و آن را بدرستی بشناسیم؛ و از سویی دیگر به وظیفه و تکلیفی که در برابر آن و جود مقدس که ولی نعمت همه ما و واسطه همه فیوضات الهی هستند بخوبی واقف شویم و بدانیم که همه نعمتها و برکتهای الهی به سبب وجود ایشان بر ما جاری شده و بنابراین بی توجهی و غفلت نسبت به آن حضرت، ناسپاسی و قدرناشناسی بزرگی است که خداوند بسادگی از آن نخواهد گذشت.

2. انتظار و آمادگی برای ظهور دولت کریمه اهل بیت، (علیهم السلام)

در تعدادی از دعاهایی که در ماه مبارک رمضان وارده شده موضوع انتظار و آمادگی برای ظهور مورد توجه قرار گرفته که در اینجا به برخی از آنها اشاره می کنیم:

1- دعای افتتاح

یکی از دعاهایی که خواندن آن در هر شب ماه رمضان سفارش شده، دعای افتتاح است. نکته قابل توجه در مورد دعای مذکور این است که بیش از یک سوم آن به دعا برای گشایش و پیروزی قائم ال محمد، (علیه السلام)؛ درخواست ظهور دولت کریمه اهل بیت، (علیهم السلام)؛ و نجوای عاشقانه در فراغ ولی زمان و شکایت از غیبت و دوری او، اختصاص دارد.

در قسمتی از دعای افتتاح چنین می خوانیم:

«اللهم و صل علی ولی امرک القائم المؤمل والعدل المنتظر وحفه بملائکتک المقربین و ایده بروح القدس یا رب العالمین؛ اللهم اجعله الداعی الی کتابک والقائم بدینک استخلفه فی الارض کما استخلفت الذین من قبله...»
خدایا! بر ولی امرت، آن قیام کننده مورد آرزو و آن عدالت مورد انتظار درود فرست و او را با فرشتگان مقربت در برگیر و با روح القدس یاری کن؛ ای پروردگار جهانیان. خدایا، او را فراخواننده به سوی کتابت و برپاکننده دینت قرار ده و او را بر روی زمین جانشین قرار ده، چنانکه کسانی را که پیش از او بودند جانشین قرار دادی...
و باز در همین دعا می خوانیم:

«اللهم انا نرغب الیک فی دولة کریمه تعزبها الاسلام و اهله وتذل بها النفاق و اهله و تجعلنا فیها من الدعاة الی طاعتک و القادة الی سبیلک و ترزقنا بها کرامة الدنیا و الاخرة...» (10)

خدایا ما براستی آرزو داریم از تودولت بزرگمنشی را که به واسطه آن اسلام و اهل آن را عزیز گردانی و نفاق و اهل آن را خوار و ذلیل گردانی. و در آن دولت ما را از جمله کسانی قرار دهی که به سوی طاعت تو فرامی خوانند و به راه تو راهبری می کنند. به واسطه آن دولت کرامت و بزرگواری را در دنیا و آخرت روزی ما قرار ده...
گفتنی است که این بخش از دعای افتتاح در دعای مفصلی که از امام صادق، (علیه السلام)، در هنگام دخول ماه مبارک رمضان وارد شده نیز آمده است. (11)

2- دعای حج

یکی دیگر از دعاهای ماه مبارک رمضان که مضمون انتظار و آمادگی برای ظهور در آن موج می زند دعایی است که مرحوم شیخ عباس قمی، قدس سره، در «مفاتیح الجنان» از آن به عنوان «دعای حج» یاد کرده است.
مرحوم کلینی، قدس سره، این دعا را از امام جعفر صادق، (علیه السلام)، نقل کرده و خواندن آن در همه ایام مبارک رمضان توصیه نموده است. در بخشی از این دعا چنین می خوانیم:

«و اسئلک ان تجعل وفاتی قتلا فی سبیلک تحت رایة نبیک مع اولیائک و اسئلک ان تقتل بی اعدائک و اعداء رسولک...» (12)

و از تو می خواهیم که مرگ مراکشته شدن در راه خودت، زیر پرچم پیامبرت و همراه با بندگان خاص خود، قرار دهی، و از تو می خواهیم که دشمنانت و دشمنان پیامبرت را به دست من نابود سازی... چنانکه برخی مفسران کتاب «الکافی» گفته اند مراد از پرچم پیامبر، (صلی الله علیه و آله)، در این دعاهمان پرچمی است که در حال حاضر در اختیار حضرت قائم، (علیه السلام)، است. این احتمال هم وجود دارد که چون پرچم پیامبر و پرچم قائم هر دو در حق بودن مشترکند از پرچم قائم به عنوان پرچم پیامبر یاد شده است. (13)

دعاهای دیگری نیز در این ماه وجود دارد که در آنها به نوعی به موضوع انتظار و آرزوی برپایی دولت کریمه اهل بیت، (علیهم السلام)، اشاره شده است. دولتی که در پناه آن همه فقرا بی نیاز می گردند، همه گرسنگان سیر می شوند؛ همه برهنگان پوشیده می شوند؛ همه بدهکاریها ادا می گردد؛ از همه گرفتاران رفع گرفتاری می شود و بالاخره همه امور مسلمانان اصلاح می گردد. امیدواریم که در فرصت دیگری بتوانیم با تفصیل بیشتری به بررسی این دعاها بپردازیم.

در پایان یادآوری می کنیم که یکی از نشانه های اصلی ظهور؛ یعنی ندای آسمانی نیز در ماه رمضان رخ می دهد. چنانکه در روایتی که از امام باقر، (علیه السلام)، نقل شده آمده است:

آن ندای آسمانی برخواهد خاست مگر در ماه رمضان که ماه خداست. آن ندا از جبرئیل است که خطاب به مردم سر داده می شود و نام قائم را در همه جا طنین انداز می سازد، تا آنجا که همه ساکنان زمین از شرق تا به غرب، آن ندا را خواهند شنید. از وحشت شنیدن آن ندا هرکس که در خواب فرورفته بیدار می شود و هر کس برپا ایستاده ناچار به نشستن می شود و هرکس بر زمین نشسته، بناگاه از جای برمی خیزد. پس رحمت الهی برکسی باد که این ندا را بشنود و به آن پاسخ گوید. (14)

امید که خداوند به همه ما توفیق دهد که آن ندای آسمانی را درک کنیم و آن را چنانکه شایسته است پاسخ گوییم و در خیل یاران حضرت مهدی، (علیه السلام)، درآییم. ان شاء الله

پی نوشت ها :

1. برگرفته از خطبه شعبانیه رسول اکرم، (صلی الله علیه و آله)، ر.ک: المجلسی، محمدباقر، بحارالانوار، ج 93، ص 356. به نقل از: الصدوق، محمدبن علی بن الحسین، عیون اخبارالرضا، (علیه السلام)، ج 1، ص 295.
2. ر.ک: سوره قدر (97)، آیه 3.
- 3 و 4. برگرفته از خطبه شعبانیه رسول اکرم، (صلی الله علیه و آله)، ر.ک: المجلسی، محمدباقر، همان، ص 356 - 357.
5. ر.ک: قمی، شیخ عباس، مفاتیح الجنان، زیارت جامعه کبیره، به نقل از: الصدوق، محمدبن علی بن الحسین، همان.
6. ر.ک: قمی، شیخ عباس، همان، زیارت مطلقه امام حسین، (علیه السلام)، زیارت اول، به نقل از: الکلینی، محمدبن یعقوب، الکافی.
7. الکلینی، محمدبن یعقوب، همان، ج 1، ص 533، ح 12؛ المنیر، محمدبن محمدبن النعمان، الارشاد فی معرفة حجج الله علی العباد، ج 2، ص 345 - 346.
8. المجلسی، محمدباقر، همان، ج 94، ص 348 - 349، به نقل از: ابن طاووس، السیدعلی، اقبال الاعمال، ص

9. همان، ص 349؛ همچنین ر.ک: الكليني، محمد بن يعقوب، همان، ج 4، كتاب الصيام، باب في ليلة القدر، ص 162، ج 4. مرحوم كليني اين روايت را به نقل از محمد بن عيسى و او نيز با اسناد خود از صالحين، (عليهم السلام)، نقل کرده است. در اين روايت دعای مزبور به اين صورت آمده است: «اللهم كن لوليک فلان بن فلان في هذه الساعة و في كل ساعة وليا و حافظا و نصرا و دليلا و قاعدا و عوناً {عيناً} حتى تسكنه ارضک طوعاً و تمتعه فيها طويلاً».
10. قمی، شيخ عباس، همان.
11. ر.ک: المجلسی، محمد باقر، همان، ج 94، ص 332
12. الكليني، محمد بن يعقوب، همان، ج 4، كتاب الصيام، باب ما يقال في مستقبل شهر رمضان، ص 74، ح 6؛ همچنین ر.ک: قمی، شيخ عباس، مفاتيح الجنان.
13. ر.ک: همان
14. النعماني، محمد بن ابراهيم، الغيبة، ص 245.